

DOI: 10.31866/2616-7603.3.1.2020.207503

УДК 338.48-6:615.8]:[39+2-72-4

ВПЛИВ НАЦІОНАЛЬНИХ, КУЛЬТУРНИХ І РЕЛІГІЙНИХ ТРАДИЦІЙ НА ФОРМУВАННЯ WELLNESS-ТУРИЗМУ

Леся Устименко

Кандидат педагогічних наук, доцент;

ORCID: 0000-0003-2631-1459; e-mail: ustilesia@gmail.com

Київський національний університет культури і мистецтв, Київ, Україна

Анотація

У роботі подано результати аналізу впливу національних, культурних і релігійних традицій на формування wellness-туризму. Методологічну основу дослідження становить критичний аналіз основних дефініцій культурологічних, туризмознавчих і релігієзнавчих джерел для дослідження впливу національних культурних і релігійних традицій; суспільно-історичний аналіз та міждисциплінарний синтез основних принципів формування wellness-туризму; методи індукції та дедукції, а також контент-аналіз. Визначено нові форми та підвиди wellness-туризму, що можуть формуватися на основі трансляції національних, культурних і релігійних традицій, зокрема креативно-розвивальний та духовно-езотеричний туризм. Обґрунтовано поняття «духовно-езотеричний туризм» і «креативно-розвивальний туризм». Проаналізовано найбільш відомі культурні, субкультурні та релігійні традиції, що суттєво впливають на формування wellness-туризму. Визначено пріоритетні традиції, що створюють базу для формування інноваційних підвидів wellness-туризму. Обґрунтовано доцільність використання досвіду вивчення різних національних, культурних і релігійних традицій у пошуку інноваційних форм організації туристичних подорожей, зокрема wellness-туризму, орієнтованих на всебічний саморозвиток особистості.

Ключові слова: національні традиції; культурні традиції; релігійні традиції; інноваційні підвиди wellness-туризму; духовно-езотеричний туризм; креативно-розвивальний туризм; wellness-туризм

Вступ

Однією з основних тенденцій розвитку сучасного туризму є те, що він усе більше стає важливою сферою самореалізації особистості, задоволення її творчих, духовних і рекреаційних потреб. На сьогодні туризм не тільки надає можливість опанувати надбання людської цивілізації через ознайомлення під час подорожей з культурою інших народів, а й створює умови для пошуку нових форм відновлювально-креативної діяльності сучасної людини. Як показав ана-

ліз практики організації нових напрямків туризму, сучасний споживач, прагнучи самовдосконалення та отримання нових вражень, став орієнтуватися на освоєння національних, культурних і релігійних традицій у процесі туристичної подорожі не тільки для задоволення своїх пізнавальних, а й рекреаційних потреб, що призвело до появи спочатку wellness-туризму, а згодом і нових його форм та підвидів, наприклад, джайлоо-туризму, духовно-езотеричного (новий підвид релігійного туризму) або креативно-розвивального туризму. Тому на сьогодні накопичений досвід вивчення різних національних, культурних і релігійних традицій, а також субкультур може стати важливим кроком у пошуку інноваційних форм організації туристичних рекреаційних подорожей або формування нових видів туризму, орієнтованих на всебічний розвиток особистості та її самореалізацію.

Метою дослідження є аналіз впливу національних, культурних і релігійних традицій на формування wellness-туризму, що обумовлює таке коло завдань:

- проаналізувати найбільш відомі національні, культурні та релігійні традиції, що на сьогодні найбільше впливають на формування wellness-туризму;
- схарактеризувати вплив популярних субкультур на формування wellness-туризму;
- визначити пріоритетні національні, культурні та релігійні традиції, що створюють базу для формування інноваційних форм, видів і підвидів туризму, зокрема wellness-туризму, орієнтованих на всебічний розвиток особистості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

82

Проаналізувавши відповідне коло джерел, визначено, що одним з перших, хто схарактеризував філософію «wellness», основні чинники розвитку її в суспільстві, представивши відповідну концепцію у своїй роботі «Wellness: The History and Development of a Concept», був Miller James William (Miller, 2005).

Загальні питання щодо сучасного стану духовної традиції дзен у сучасному толерантному суспільстві досліджувала Г. Юсупова (2007). Dan Lusthaus (2002) досліджував традиції буддизму та філософські засади практики йоги. Культурі растаманів були присвячені численні роботи Н. А. Сосновського (2016), М. G. Smith, R. Augier, R. Nettleford (1967). Субкультуру в молодіжному середовищі розглядав у своїх дослідженнях М. Jędrzejewski (1999), який акцентував увагу на основних тенденціях впливу світових субкультур на самоідентифікацію особистості. Омельченко визначив значення традиційних субкультур та їхній вплив на формування світогляду молоді. В. Ковешніков (2016) дослідив критерії інноваційних видів туризму, збагативши теорію та практику туризмології. Соціокультурні та рекреаційні аспекти розвитку інноваційних форм і видів туризму, що орієнтовані на використання нематеріальної спадщини ЮНЕСКО, розглядали в дослідженнях Л. Устименко (Ustymenko, 2018), де процесу взаємопроникнення культур відводиться важлива роль щодо формування позитивних цивілізаційно-духовних результатів для всіх суб'єктів туристичної діяльності. Попри наявність певного масиву публікацій, присвячених різним аспектам впливу національних, культурних і релігійних традицій, а також світових субкультур на формування інноваційних видів туризму, зокрема wellness-туризму, науковці майже не приділяли увагу

цій темі, яку вважаємо недостатньо вивченою, а тому вона потребує відповідних досліджень.

Виклад основного матеріалу

Як показує аналіз численних публікацій Хальберта Данна, Джона Тревіса, Дональда Арделла і Герхарта Хеттлера, wellness є гнучкою системою взаємозв'язку рекреаційних медичних, фізичних, психологічних, культурних і соціальних заходів, спрямованих на всебічне відновлення людини. У контексті нашого дослідження є важливим те, що wellness органічно поєднує духовні практики Сходу й високі сучасні технології, традиційні методики оздоровлення і новітні розробки в дієтології та косметології, методи традиційної й альтернативної медицини, останні досягнення фізіології й біомеханіки та індивідуальний підхід до кожного. Отже, враховуючи вищесказане, зазначимо, що є достатньо широкі межі для розвитку wellness-туризму.

Однією з найпопулярніших на сьогодні рекреаційних практик, що базуються на індійській релігійно-культурній традиції, є йога. Поняття «йога» в індійській культурі в широкому сенсі означає сукупність різних духовних, психічних і фізичних практик, що розробляються в різних напрямках індуїзму та буддизму, які націлені на управління психічними та фізіологічними функціями організму з метою досягнення індивідуумом піднесеного духовного та психічного стану. Кінцева мета йоги може бути абсолютно різною: від поліпшення фізичного здоров'я і до досягнення найвищого стану душевної гармонії. За межами Індії термін «йога» найчастіше асоціюється лише з хатха-йогою та її асанами – фізичними вправами, що не відображають духовного та психічного аспектів йоги (Lusthaus, 2002).

Одним з напрямів йоги є кундаліні-йога, основою якої є практика тантризму, що здатна змінити ставлення індивідуума до соціальної, релігійної та логічної реальності, в якій він живе. За допомогою тантричної практики індивідуум усвідомлює ілюзорну природу реальності, звільняється від стереотипів сьогодення та досягає вищої духовної гармонії. Саме цей шлях з-поміж низки інших, пропонує різні традиції індуїзму, пов'язує тантризм з такими практиками індійських релігій, як медитація та соціальне зречення, які засновані на тимчасовому або постійному вилученні від соціальних відносин. У процесі навчання тантричними практиками індивідууму дають настанови в медитаційних техніках, особливо в техніках медитації на чакри. Практика тантризму та медитація сьогодні достатньо широко представлені в сучасній системі wellness-діяльності. Мотивацією наведених вище практик є гармонізація психічного стану й набуття здатності протистояти стресу. Позитивні результати практикування йоги призвели до появи йоготерапії.

Йоготерапія – це вид альтернативної медицини, лікування захворювань (очевидних патологій і латентних форм) за допомогою практики йоги, основними методами якої є асани (фізичні вправи) та різні варіанти медитативних технік – концентрація на тілесних, аудіальних, візуальних об'єктах. Найбільшого поширення йоготерапія набула в США, Німеччині, Великобританії та Японії. Є Всесвітня асо-

ціація йоготерапевтів, членами якої є понад два десятки організацій, що проводять підготовку йоготерапевтів. Випускається низка спеціалізованих видань, таких як *International Journal of Yoga Therapy*, *Yoga Therapy in Practice*, *Yoga and Health Bibliographies*. Щорічно проходять *Symposium on Yoga Therapy and Research (SYTAR)* и *International Yoga Therapy Conference*.

У 2016 році ЮНЕСКО, зазначивши істотний вплив йоги на численні аспекти життя індійського сучасного суспільства у сфері охорони здоров'я, медицини, освіти та мистецтва, включила йогу в репрезентативний список нематеріальної культурної спадщини людства (Ustymenko, 2018).

Іншою, не менш популярною сьогодні практикою оздоровлення та рекреації є аюрведа. Аюрведа (від санскр. «Āyu» і «veda» – «знання життя», «наука життя», або «знання тривалості життя») – традиційна система індійської народної медицини, яка зазвичай включає короткострокове дієтичне харчування, масаж, застосування трав, а також може включати ванни. Так, масаж із застосуванням масел є одним з популярних методів, що застосовують у давньоіндійській медицині, а сьогодні широко використовують у wellness-діяльності. Як частина лікування ліками, масаж з маслами впливає на все тіло, тобто є цілісною, холистичною процедурою. Терапія масажу може заспокоїти біль, розслабити жорсткі м'язи та може застосовуватися як терапія омолодження. У різних регіонах є відмінності в процедурах, техніці виконання, складі олій, що застосовуються під час масажу. Практика цієї терапії має завжди виконуватися компетентними фахівцями.

На початку поточного століття продовжує посилюватися взаємодія психотерапії та практики «дзен». Професор філософії й історії релігії Г. Дюмулен (1994) відзначав: «Сучасні психологи сходяться в тому, що захоплення дзен-буддизмом допомагає людині вирішувати як загальнооздоровчі завдання, так і проблеми, пов'язані з психічними розладами, і в цілому сприяє становленню повноцінної особистості». Але водночас Г. Дюмулен заперечував уявлення про дзен як «чисто терапевтичної системи» вказуючи: «Психологи не можуть судити про справжні цінності й зміст дзен-буддизму». Дзен-буддизм – школа буддизму Махаяни, широко поширена в Китаї. Саме слово «дзен» походить від терміна «дхьяна», який у йозі та буддизмі означає в широкому сенсі досконалу медитацію, а в більш вузькому – зосередження розуму на досконалому об'єкті.

Естетика «дзен» охоплює такі види діяльності та мистецтва, які дуже активно різною мірою включені сьогодні до wellness-технологій у рекреаційну діяльність туристичної індустрії:

- вабі-сабі («скромна простота», естетичний світогляд);
- годзан бунгаку («література п'яти гір»);
- гохуа (стиль китайського живопису);
- ікебана (кадо, «шлях квітки»);
- кераміка Раку;
- але (жанр японського традиційного драматичного мистецтва);
- оригамі;
- сад каменів;
- сьоїн-дзукурі (стиль оформлення житлових приміщень);

- суйдзен (гра на флейті);
- чайна церемонія (тядо, «шлях сподіваючись»);
- японський сад.

Перераховані вище види рекреаційної діяльності зараховують більше до пасивних, що в основному направлені на релаксацію та отримання душевної рівноваги; до більш діяльних, які більшою мірою направлені на фізичне вдосконалення, належать бойові мистецтва «Будо» (японські «бойові шляхи»):

- айкідо (шлях енергії й гармонії);
- карате-до (шлях порожньої руки);
- кюдо (шлях лука);
- кендо (шлях меча);
- кендзюцу (мистецтво меча);
- іайдзюцу (мистецтво миттєвого оголення меча).

Естетичне вираження «дзен» у великій безлічі мистецтв і шляхів не є чимсь побічним, а прямо пов'язане із «самою сутністю вчення». Усі види мистецтв, в яких практикується дзен, несуть у собі ознаки природності, спонтанності та безцільності. Крім різних мистецтв, із «дзен» також пов'язана японська традиція «милування», що слугує джерелом натхнення для поетів, художників й інших діячів мистецтв. Традиція милування може проявлятися в різних формах:

- момідзігарі (милування осінніми листами клена);
- ханамі (милування квітами, є основою мистецтва ікебани);
- цукімі (милування місяцем);
- юкімі (милування тихими снігами).

«Дзен» також використовує медитації, але в розумінні, відмінному від розуміння інших буддійських шкіл. Останні використовували медитацію як інструмент припинення психічної діяльності й очищення свідомості, «дзен» же розглядає медитацію як метод контактування з реальністю. Основною умовою для практики є перебування в теперішньому моменті, без прагнення до минулого або майбутнього, зокрема, без прагнення до досвіду.

Медитативна практика може проявлятися в найрізноманітніших сферах. Так, у Японії практика «дзен» колись і тепер містить у собі бойові мистецтва, живопис, поезію, архітектуру, аранжування квітів, театр масок, чайну церемонію, танці, каліграфію та мистецтво розбивки садів. Увесь творчий процес відрізняється характерною для «дзен» простотою, природністю й гармонією. Така практика стала причиною того, що з усіх буддійських шкіл «дзен» найбільшою мірою вплинув на розвиток японських мистецтв.

Будь-яке захоплення, згідно з «дзен», може стати способом збагнення своєї правдивої природи. Дзен-буддисти вважають, що в будь-якій людині вже є художник, не завжди майстер живопису або поезії, але завжди «художник життя». «Його руки й ноги є кистями, а весь всесвіт полотном, на якому він пише своє життя протягом сімдесяти, вісімдесяти або навіть дев'яноста років».

Уперше бойові мистецтва з'єдналися із дзен як гімнастика для розвитку тіла в китайському буддійському монастирі Шаолінь. Відтоді «дзен» – це те, що відрізняє бойове мистецтво Сходу від західного спорту. Багато бойових мистецтв, таких як кендо (фехтування), карате, дзюдо, джиу-джитсу, активно використову-

ють дзен. У першу чергу дзен використовується як засіб, що стримує агресію. Також ситуація реальної сутички, в якій можливі тяжкі каліцтва та смерть, жадає від людини саме тих якостей безстрашності й інтуїтивності, які виховує дзен. В умовах бойової ситуації воїн не має часу на міркування, обстановка змінюється настільки швидко, що логічний аналіз дій супротивника й планування своїх власних дій призведуть до поразки. Думка занадто повільна, щоб устежити за такою технічною дією, як удар, що триває долю секунди. Чистими, незамутненими думками свідомість подібно до дзеркала, відбиває будь-які зміни в навколишньому просторі та дає змогу бійцеві реагувати миттєво і мимоволі.

Відгомони й вплив «дзен» можна виявити в сучасній літературі, мистецтві, кіно. Відколи став зникати вплив середньовічної містики, у духовному світі Європи стало не вистачати вчень, що спираються не на розум або волю, а на інтуїцію й природу. Ані містика романтизму, ані символізм не змогли повністю зайняти цю «нішу». Саме тому «дзен» з його культом внутрішньої волі й торжества інтуїції над розумом став таким популярним серед європейської інтелігенції.

Психолог Кодзі Сато з Японії зробив значний науковий внесок у дослідження методики «дзен» у 50-х і 60-х роках. Його важливими роботами з цієї теми стали книги «Психологічний погляд на дзен», «Спонування до дзен», «Життя дзен», «Запрошення до дзен», основою яких були міждисциплінарні дослідження психіатрів, фізіологів, психологів, а також безліч написаних статей у журналі «Психологія». За результатами своєї роботи Кодзі Сато дійшов до висновку, що дзен є «найефективнішою методикою самовдосконалення особистості», що є на сьогодні одним з принципів wellness-діяльності (Koné, 2001).

Для вирішення суперечностей в основній культурі, якщо вона вже не забезпечує наступне покоління дієвою ідеологією, наявна субкультура набирає форми в таких проявах, як власна музика, мода та ритуали, які здатні творити. Сучасний процес суспільної реінтеграції відбувається через трансформацію субкультури на тренд або через інтелектуальну стагнацію. Одні групи можуть досягти стану, коли вони вважають себе культурою, а ті, що відходять від групи, реінтегруються в суспільство. Відповідно до того, як споживання альтернативних культур зростає, субкультури вливаються в головне середовище. Водночас альтернативна культура, яка тільки-но з'являється, містить нові орієнтири, цінності, звичаї та досвід, що можуть бути альтернативними або опозиційними до домінуючої культури. А домінуюча культура ефективно асимілює ці культури до загальної, унаслідок чого відбувається процес їхнього включення. Подекуди, включивши таку культуру, домінуюча культура сама змінюється. Найбільш яскравими типами традиційної та опозиційної субкультури є, відповідно, скаутський рух і рух «хіпі».

Хіпі (від англ. hippie, hippy) – це міжнародний молодіжний рух, що виник у 1965 році в Сан-Франциско як наслідок лібералізації та демократизації традиційного суспільства. Одним з найяскравіших проявів контркультури «хіпі» було пацифістське забарвлення, що справило істотний вплив на мистецтво, особливо на рок-музику. Крім того, з ним пов'язані такі поняття, як «сексуальна революція» та «психоделічна революція». Занепав рух на початку 1970-х років, перетворившись на одну зі світових субкультур, осередки якої розкидані по всьому світу.

Рух «хіпі» став одним із символів епохи, а його учасники називали себе «Love Generation», «Поколінням квітів», «Дітьми квітів».

Багато громадських рухів, що сьогодні займаються захистом природи, охороною тварин, які вимирають, миротворством, з'явилися саме на основі субкультури «хіпі», послідовники якої завжди виступали проти воєн, ядерної зброї, поїдання тварин і влаштовували з цих переконань мітинги. Субкультура *хіпі* мала і згубні впливи, адже її складовою було захоплення медитацією та слідування даосизму.

Основними складниками ідеології субкультури *хіпі* є: зневага до інтелектуальних пошуків – це головний принцип їхнього стилю життя; головними цінностями є свобода, безмежна любов до всіх людей без огляду на їхню расову чи релігійну приналежність; протистояння загальноприйнятим нормам культури споживання; радість життя та демонстративна бідність; захоплення східним містицизмом; життя за принципом існування «тут і зараз»; культ кохання.

Зараз по всьому світу розкидані чинні комуні *хіпі*, зокрема на Ібіці, Гоа, Балі, у Марокко, а в Копенгагені є навіть район Хрістанія, що являє собою практично державу в державі. В історично сформованих комунах досі живуть *хіпі*, уже постарілі з дітьми, хоча популярність субкультури не згасає. Сьогодні основними рисами способу життя *хіпі* можна назвати захоплення східними практиками, подорожі автостопом, вегетаріанство, протест проти пуританства. Точками перетину туризму із субкультурою *хіпі* є такі: освоєння географічного простору посередництвом мандрівок; духовне вдосконалення та розвиток творчості. Тут аналогічно до субкультури *хіпі* є субкультура *растаманів* (Сосновський, 2016).

Саме в середовищі *хіпі* та *растаманів* часто потрапляють ті туристи, які сьогодні практикують так званий «туризм задля духовного вдосконалення» (або езотерично-духовний туризм), відвідуючи індійські ашрами, часто навколо яких облаштовуються комуні *хіпі* або ті комуні, де можна зайнятися своєю творчістю та самовираженням.

Субкультура *фріків* – людей, які люблять привертати до себе увагу яскравим одягом і нетиповою поведінкою. Серед основних атрибутів *фріків* – яскраві кольори одягу, татування та пірсинг. Ці люди не тільки мають яскравий вигляд, а й яскраво мислять. Зазвичай такі люди – це письменники, композитори, співаки. Узагалі люди творчої натури. Власне, субкультура *фріків* об'єднує сміливих і абсолютно відв'язних людей. Перевагами цієї субкультури є відсутність негативного ставлення до «не своїх» і до світу. Немає нічого, проти чого вони вороже налаштовані. Головним недоліком цієї субкультури є саме їхня свобода, яка дає їм усе. Але на них самих вплинути ззовні неможливо, тобто поки це нешкідливо та весело, але хто знає, у що це виллється потім, їх ніхто не зможе зупинити.

Туристів з усього світу все більше приваблює субкультура *фріків*, а основною причиною цього є те, що сучасна людина стомилася від умовностей і постійних меж, тому фестивалі та середовища *фріків* постійно поповнюються чи то тимчасово. Наприклад, «Burning Man» (у буквальному перекладі означає «людина, що горить»), який проходить у США, штат Невада, постійно збільшує коло своїх прихильників. Основними принципами фестивалю є: радикальне включення в по-

дію та ідеологію дійства; відповідальність; дарування; радикальна самодостатність; декомодифікація; радикальне самовираження; участь; суспільні зусилля; принципи «не залишай сліду» та «тут і зараз».

Самі організатори визначають подію як експеримент зі створення об'єднання радикального самовираження, при цьому повністю треба покладатися тільки на себе (*radical self-expression, and radical self-reliance*). На тиждень у пустелі встановлюються твори сучасного мистецтва, часто фантастичних форм. Учасники ходять у костюмах персонажів мистецтва, звірів, предметів; виступають артисти; проводяться шоу, конкурси, пригощання тощо. Подібні заходи та події на сходні формують новий вид туризму – креативно-розвивальний.

На думку польського дослідника М. Jędrzejewski (1999), процес суспільної реінтеграції відбувається через перетворення субкультури на товар або через інтелектуальну стагнацію. Одні групи можуть досягти певного стану, коли вони вважають себе культурою, а ті, що відходять від групи, реінтегруються в суспільство. Унаслідок того, що споживання альтернативних культур зростає, відбувається злиття субкультури із загальною.

Якщо раніше туристична індустрія орієнтувалася на стандартизацію людини, її культури та потреб, то нині перевага в розвитку туристичної індустрії надається таким тенденціям, як гуманізація, соціалізація, екологізація, що зумовлено насамперед змінами основних пріоритетів, які у свою чергу впливають на мотивацію діяльності людини.

Узагальнюючи дослідження, можна дати визначення поняттям «духовно-езотеричний туризм» та «креативно-розвивальний туризм». Отже, духовно-езотеричний туризм – це інноваційний підвид релігійного туризму, що має на меті освоєння або занурення у світові субкультури, що мають елементи духовного пошуку та вдосконалення або освоєння теорії та практики певних езотеричних шкіл. Основними дестинаціями цього виду туризму є індійські ашрами Гоа, тибетські монастирі (Китай) та синтоїстські монастирі (Японія).

Висновки

За результатами дослідження визначено нові форми та підвиди wellness-туризму, що можуть формуватися на основі трансляції національних, культурних і релігійних традицій, зокрема *креативно-розвивальний* (який базується на освоєнні світових субкультур та позитивно впливає більшою мірою на психоемоційне відновлення людини) та *духовно-езотеричний туризм* (що базується на освоєнні релігійних традицій *дзен* і *йоги* та позитивно впливає більшою мірою на психофізичний стан людини).

Проаналізовано найбільш відомі культурні, субкультурні та релігійні традиції, що суттєво впливають на формування wellness-туризму. Визначено пріоритетні традиції, що створюють базу для формування інноваційних підвидів wellness-туризму. Обґрунтовано доцільність використання досвіду вивчення різних національних, культурних і релігійних традицій у пошуку інноваційних форм організації туристичних подорожей, зокрема wellness-туризму, орієнтованих на всебічний саморозвиток особистості.

Список бібліографічних посилань

- Вишнеvsька, О. О. (2009). *Феномен туризму у сучасному соціокультурному просторі* [Монографія]. ХНУ імені В. Н. Каразіна.
- Дьюмулен, Г. (1994). *История дзэн-буддизма. Индия и Китай* (А. М. Кабанов, Пер.). Орис; Яна-принт.
- Ковешніков, В. С. (2016). Інноваційні види туризму. *Інвестиції: практика та досвід*, 4, 38–44.
- Сосновский, Н. А. (2016). *Культура Растафари*. Институт Африки РАН.
- Юсупова, Г. И. (2007). Духовная традиция дзэн и современность: к истокам толерантного сознания (теоретические аспекты). *Вестник Дагестанского научного центра РАН*, 28, 93–96.
- Burley, M. (2000). *Hatha-Yoga: Its Context, Theory and Practice* (2nd ed.). Motilal Banarsidass.
- Jędrzejewski, M. (1999). *Młódzież a subkultury: problematyka edukacyjna*. Żak.
- Koné, A. (2001). Zen In Europe: A Survey of the Territory. *Journal of Global Buddhism*, 2, 139–161.
- Lusthaus, D. (2002). *Buddhist Phenomenology: A Philosophical Investigation of Yogacara Buddhism and the Ch'eng Wei-shih Lun*. Routledge.
- Miller, J. W. (2005). Wellness: The History and Development of a Concept. *Spektrum Freizeit*, 1, 84–102.
- Smith, M. G., Augier, R., & Nettleford, R. (1967). The Rastafari Movement in Kingston, Jamaica. Pt. 1. *Caribbean Quarterly*, 13(3), 3–29. <https://doi.org/10.1080/00086495.1967.11828959>.
- Ustymenko, L. (2018). Involving UNESCO intangible cultural heritage in tourist and recreational activities. *World Science: Multidisciplinary Scientific Edition*, 4(32), 16–19.

References

- Burley, M. (2000). *Hatha-Yoga: Its Context, Theory and Practice* (2nd ed.). Motilal Banarsidass [in English].
- Dumoulin, H. (1994). *Istoriia dzen-buddizma. Indiiia i Kitai* [The History of Zen Buddhism. India and China] (A. M. Kabanov, Trans.). Oris; Iana-print [in Russian].
- Iusupova, G. I. (2007). Dukhovnaia traditciia dzen i sovremennost: k istokam tolerantnogo soznaniia (teoreticheskie aspekty) [The spiritual tradition of Zen and modernity: to the origins of tolerant consciousness (theoretical aspects)]. *Herald of the Daghestan Scientific Center*, 28, 93–96 [in Russian].
- Jędrzejewski, M. (1999). *Młódzież a subkultury: problematyka edukacyjna*. Żak [in Polish].
- Koné, A. (2001). Zen In Europe: A Survey of the Territory. *Journal of Global Buddhism*, 2, 139–161 [in English].
- Koveshnikov, V. S. (2016). Innovatsiini vydy turyzmu [Innovative types of tourism]. *Investytsiyi: praktyka ta dosvid*, 4, 38–44 [in Ukrainian].
- Lusthaus, D. (2002). *Buddhist Phenomenology: A Philosophical Investigation of Yogacara Buddhism and the Ch'eng Wei-shih Lun*. Routledge [in English].
- Miller, J. W. (2005). Wellness: The History and Development of a Concept. *Spektrum Freizeit*, 1, 84–102 [in English].
- Smith, M. G., Augier, R., & Nettleford, R. (1967). The Rastafari Movement in Kingston, Jamaica. Pt. 1. *Caribbean Quarterly*, 13(3), 3–29. <https://doi.org/10.1080/00086495.1967.11828959> [in English].

- Sosnovskii, N. A. (2016). *Kultura Rastafari [Rastafari Culture]*. Institut Afriki RAN [in Russian].
- Ustymenko, L. (2018). Involving UNESCO intangible cultural heritage in tourist and recreational activities. *World Science: Multidisciplinary Scientific Edition*, 4(32), 16–19 [in English].
- Vyshnevskia, O. O. (2009). *Fenomen turizmu u suchasnomu sotsiokulturnomu prostori [The Phenomenon of Tourism in the Modern Socio-cultural Space]* [Monograph]. V. N. Karazin Kharkiv National University [in Ukrainian].

THE INFLUENCE OF NATIONAL, CULTURAL AND RELIGIOUS TRADITIONS ON THE FORMATION OF WELLNESS TOURISM

Lesia Ustymenko

PhD in Pedagogy, Associate Professor;

ORCID: 0000-0003-2631-1459; e-mail: ustilesia@gmail.com

Kyiv National University of Culture and Arts, Kyiv, Ukraine

Abstract

The purpose of the work is an analysis of the influence of national, cultural and religious traditions on the formation of wellness tourism. The methodological basis of the study is a critical analysis of the basic definitions of cultural, tourism and religious sources to study the impact of national cultural and religious traditions, socio-historical analysis and interdisciplinary synthesis of basic principles of wellness tourism, methods of induction and deduction, and content analysis. New forms and subtypes of wellness tourism have been identified, which can be formed on the basis of translation of national, cultural and religious traditions, in particular, creative-developing and spiritual-esoteric tourism. The concepts of “spiritual and esoteric tourism” and “creative and developing tourism” are substantiated. The most famous cultural, subcultural and religious traditions that significantly influence the formation of wellness tourism are analyzed. The priority traditions that create the basis for the formation of innovative subspecies of wellness tourism have been identified. The expediency of using the experience of studying different national, cultural and religious traditions in the search for innovative forms of tourist travel, in particular wellness-tourism, focused on the comprehensive self-development of the individual has been justified.

Keywords: national traditions; cultural traditions; religious traditions, innovative subspecies of wellness tourism; spiritual and esoteric tourism; creative and development tourism; wellness tourism